

El tresor de La Reina Mora: monedes de Jaume I

PERE P. RIPOLLÈS
MARIA DEL MAR LLORENS
(Universitat de València)

El 1953, el Sr. Victoriano Vercher Plana trobà d'una manera casual, al Castell de La Reina Mora, de Benifairó de la Valldigna, un tresor constituït per més d'un centenar de monedes de billó batudes a Barcelona i a València. El secretari de l'Ajuntament, Sr. Francisco Ricart, en va recollir 83, que lliurà a la «Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas», la qual les diposità en el Museu de Prehistòria de València, el 30 de maig d'aquell mateix any,¹ on encara avui es conserven.²

Si bé el tresor no és inèdit —ja se n'ha parlat i escrit en diverses ocasions, especialment per part de Mateu i Llòpis en les seues cròniques d'«Hallazgos Monetarios»³—, mai no ha estat publicat amb el deteniment i la minuciositat que la troballa es mereix, ni ha estat, tampoc, convenientment il·lustrat.

L'estudi de la part conservada del tresor presenta el problema d'identificar-ne el contingut, perquè l'any 1958, el Centre Excursionista d'Alzira va fer donació al Museu de Prehistòria de tres diners de Jaume I, batuts a València, que ha-

1. D. FLETCHER, *La Labor del Servicio de Investigación Prehistórica y su Museo en el pasado año 1953*, València, 1953, pp. 41-2.

2. Aprofitem l'ocasió per agrair al Dr. Bernat Martí Oliver, Director del Museu de Prehistòria de València, l'amabilitat, la bona disposició i les facilitats donades per al seu estudi.

3. F. MATEU I LLOPIS, «Hallazgos Monetarios IX», *Numario Hispánico* II, 1953, p. 277 i 294-5, núm. 686.

vien trobat al mateix lloc: el Castell de la Reina Mora.⁴ Tot fa pensar que aquestes tres monedes han de formar part del tresor i, de fet, Mateu escrigué que pertanyien a la mateixa troballa. Avui no és possible identificar aquestes tres monedes, ja que es van integrar dins el conjunt. A més, encara que la quantitat de monedes coincideix, 86 exemplars, si comparem, en canvi, el que es conserva al Museu de Prehistòria i la relació publicada per Mateu, hi trobem un diner de més de Barcelona i un de menys de València. Tot i amb això, ací considerarem els 86 exemplars com el conjunt del tresor, ja que, fos com fos, res no modificaria les conclusions d'aquest estudi.

La composició del tresor queda, doncs, de la següent manera:

- 1 diner de tern de València, amb el cap a dreta.
- 70 diners de tern de València, amb el cap a esquerra.
- 4 òbols de València.
- 11 diners de tern de Barcelona.

Són diverses les raons que justifiquen la publicació amb detall d'aquest tresor. Hom hi pot adduir que, malgrat que s'ha donat notícia de troballes d'aquest tipus de moneda, en cap dels casos no s'han publicat com caldria. És ben present de tothom la problemàtica de la identificació dels rals⁵ de València que pertanyen a les emissions de 1247-9 i 1271, per la qual, tot i que cada dia resta més clara, no hi ha dubte que l'estudi d'un tresor com aquest aportarà nous elements cara a la valoració de les propostes d'ordenació i d'adscripció dels tipus monetaris a cadascuna d'aquestes dues emissions de Jaume I. De fet, la història de la investigació demostra que el que ens cal és més material a l'abast, tant pel que fa a aquesta qüestió com per a moltes altres.

La proposta més recent per distingir entre els exemplars de l'emissió del 1247-9 i la del 1271, i que es confirma com la més sòlida presentada fins aquest moment, és la realitzada per Crusafont.⁶ Quan vam començar l'estudi del tresor de La Reina Mora, n'examinàrem amb cura cadascuna de les monedes a fi de verificar l'adequació de tots els elements de la proposta de diferenciació de Crusafont, i hem de dir que no hem trobat pas contradicció entre cap dels elements que

4. D. FLETCHER, *La Labor del Servicio de Investigación Prehistórica y su Museo en el pasado año 1958*, València, 1963, p. 58. F. MATEU I LLOPIS, «Hallazgos Monetarios XVI», *Numario Hispánico VII*, 1957, p. 184, núm. 686.

5. En aquest treball les denominacions *ral* i *diner* són equivalents.

6. M. CRUSAFONT, «Diners de València i diners d'Alacant, Les primeres emissions (1247-1296)», *Numisma* 165-7, 1980, pp. 303-313. Per a una major comoditat del lector, reproduïm tot seguit les característiques de totes dues emissions, segons la proposta de Crusafont. Emissió del 1247-9: efígie a dreta o a esquerra; mòdul pròxim als 18 mm; cercle interior aprox. d'11 mm; corona rectangular o apuntada; arbre de branques altes; lletres A obertes o normals. Emissió del 1271: efígie a esquerra; mòdul pròxim als 17 mm, cercle interior aprox. de 8,5 mm; corona apuntada; arbre de branques altes o baixes; lletres A normals.

fa servir per diferenciar-les. Aquest tresor ratifica els seus postulats pel fet que no els contradiu.

L'anàlisi de les monedes que ara publiquem no permet d'afegir moltes novetats substancials a tot el que ja se n'ha dit. El que, a nosaltres, però, ens agradaria saber és si aquestes característiques delimiten la totalitat dels encunyats emprats per batre la primera emissió o només en constitueixen una part, i encara falten per identificar-ne uns altres. I ens preguntem això perquè, si d'alguna manera la quantitat de monedes que han sobreviscut està en relació a la quantitat batuda, sembla que els exemplars que avui s'atribueixen a la primera emissió, seguint els arguments de Crusafont, encara no s'ajusten a les expectatives derivades del volum de metall que encunyà la seca. Aquest raonament de la raresa, que Crusafont va aplicar als diners amb el cap a dreta en revisar els arguments que utilitzà Mateu per a distingir totes dues emissions, nosaltres l'estendríem també a tots els diners batuts amb els encunyats de revers que tenen l'arbre de branques altes. Tot i que amb la proposta de Crusafont s'aixampla considerablement el conjunt de diners que podem atribuir a la primera emissió, encara són una reduïda quantitat si els comparem amb els que s'atribueixen a la del 1271.

No hi ha dades sobre la quantitat de metall encunyat en l'emissió del 1247-97. Podem acceptar, però, la quantitat de 9.000 marcs de plata fina proposada per Mateu per a l'any 1249, basada en el fet que el rei, en l'encunyació d'abril de 1271 obtingué un guany de 21.000 sous per l'encunyació de 3.000 marcs de plata,⁸ consegüentment, és versemblant que si en 1249 el guany va ser de 60.000 sous, la quantitat emesa fos de 9.000 marcs. Tots aquests raonaments ens porten a la conclusió que l'emissió del 1247 va representar el 28% de tota la producció de la seca de València durant el regnat de Jaume I,⁹ cosa que ens fa pensar, pel seu torn, que poden no haver estat identificades totes les característiques definitòries dels encunyats atribuïbles a la primera emissió i que, entre els que fins ara hem atribuït a la segona, n'hi haja que formen part d'aquesta emissió.

7. No hi ha arguments per creure que se n'encunyaren dues, el 1247 i el 1249, com en alguna ocasió ha proposat Mateu, «Del dinero de vellón al gros, en Cataluña, Valencia y Murcia, de 1291 a 1327 (notas y documentos)», *Homenaje al Prof. Cayetano de Mergelina*, Murcia 1961-2, (separata), p. 26, i que contradiu el que va escriure uns anys abans a l'article «Sobre la política monetaria de Jaime I y las acuñaciones valencianas de 1247 y 1271», *Anales Centro de Cultura Valenciana* XV, 1947, pp. 244-5.

8. Vegeu la documentació d'aquestes emissions i del guany que el rei en trau en F. Mateu, «Sobre la política...», *op. cit.* (nota 7), pp. 245-255-8.

9. No estem d'acord amb les cifres de moneda batuda que dóna Mateu («Del dinero de vellón...», *op. cit.* (nota 7), p. 26) i que Crusafont també recull («Diners de València...», *op. cit.* (nota 6), p. 306), perquè aquestes xifres surten de multiplicar els marcs de plata fina per la talla de 216 diners, la qual cosa implica que les monedes serien de plata i no de billó. Per tant, aquestes propostes de moneda batuda serien correctes si es multipliqués per quatre, atès que la llei de les monedes és de tres diners, el que vol dir que en cadascuna de les monedes només entra un 25% de plata.

De tots els trets que indica Crusafont¹⁰ per diferenciar les emissions del 47-9 i del 71, només en trobem d'excloents les diferències del mòdul (18 i 17 mm, respectivament) i de diàmetre (11 i 8,5-9 mm, respectivament) del cercle interior, perquè els altres no són del tot significatius a l'hora de la seua identificació, ja que coincideixen i poden aparèixer en ambdues. Ara bé, la quantitat de monedes que podem discriminar amb aquestes característiques és reduïda i sovint es tracta dels diners amb el cap mirant a dreta. Per tant, tornem a qüestionar la possibilitat, que les característiques proposades per Crusafont per diferenciar la producció de 47-9 i 71, siguin exhaustives. Podrien aquests trets (mòdul de 18 mm i cercle interior d'11 mm) haver estat abandonats en el transcurs de l'emissió del 47-9, com ho van ser el cap mirant a dreta, la lletra A oberta i la corona rectangular? És difícil de donar-hi una resposta convincent, però podria ser.

Preocupats per aquesta qüestió i cercant d'ampliar els trets que permeten la identificació dels encunys de la primera emissió, hem trobat un petit detall que podria ser-hi significatiu. Hi ha al revers d'alguns encunys un adornament que sembla estar unit a la que fins ara es considerava com la primera emissió. Es tracta d'una línia que travessa pel mig el glòbul més extern, situat al centre de la bifurcació de cadascuna de totes dues branques. Hem vist aquesta línia en totes les monedes que fins ara, i aplicant els criteris de Crusafont, s'atribueixen a la primera emissió, la qual cosa els ratifica, però també en unes altres monedes que, seguint els criteris assenyalats, haurien de pertànyer a la segona.

Al tresor de La Reina Mora, de 72 exemplars, 17 corresponen a monedes que porten l'adornament esmentat; aquesta quantitat representa el 24% de totes les monedes de Jaume I del tresor, percentatge que es troba ben pròxim al 28% en què s'ha estimat la producció de Jaume I per a la primera emissió. En aquests 17 exemplars les branques de l'arbre naixen com a mínim a un mil·límetre del cercle interior i és freqüent trobar-ne exemplars amb una diferència de dos i tres mil·límetres. Les branques mai no naixen des del cercle interior, com és el cas dels encunys que no tenen l'adornament del glòbul traspasat per una línia i que corresponen al que normalment s'anomena *arbre ple*. És evident que dir «branques altes» o «baixes» és simplificar molt, perquè, de fet, hi ha una subtil evolució de la posició de les branques amb una ampla gradació de posicions intermèdies. La inclusió d'aquests exemplars dins la primera emissió ens sembla bastant versemblant, i així ho proposem ací.

Prou més difícil ens resulta diferenciar els òbols, ja que el material que tenim és força reduït, i, de moment, deixarem aquesta qüestió per més endavant, quan tindrem més quantitat de monedes.

Tot fa pensar que la consolidació del tipus del ral de València va seguir una progressiva evolució, fins que quedà definit ja als encunys del batiment del 47-9,

10. Vegeu aquestes característiques en la nota 6.

amb els trets que caracteritzen les monedes de l'emissió del 1271. Així doncs,ací proposem que l'abandó del mòdul de 18 mm i del cercle interior d'11 mm es va produir en el transcurs de la primera emissió.

Pel que fa a l'evolució i la consolidació dels tipus, no tenim gens clar que les monedes amb el cap mirant a dreta i la corona rectangular puguen ser considerades com un error del gravador, ja que cada un dels exemplars que hem pogut examinar¹¹ ha estat batut amb encunyats diferents. De més a més, no coneixem cap moneda amb corona rectangular mirant a l'esquerra, la qual hauria d'existir si realment aquestes monedes fossen un error. La moneda que publica Crusafont en el seu catàleg,¹² amb el núm. 160-1, la podríem considerar com el nexa d'unió en l'evolució del tipus entre les monedes que miren a la dreta amb corona rectangular i aquelles altres que miren a l'esquerra amb corona apuntada.

La comprovació de tots els raonaments anteriors no és possible de fer en els altres tresors de rals de València de Jaume I que coneixem, perquè mai no han estat publicats peça per peça ni il·lustrats íntegrament. L'única informació que se'n pot deduir, fa referència a l'escassetat dels rals amb el cap mirant a dreta. Aquests són:

a). Castell de Chio, Llutzent¹³ (València). Aquest tresor aparegué el 1930 i el formaven més de 400 monedes, la major part de les quals eren peces del tipus de cap a l'esquerra i «en minoría las de cabeza a derecha». Les 8 monedes que d'aquesta troballa il·lustra la làm. II, malgrat el fet de ser empremtes de grafit, pertanyen totes a l'emissió del 1247-9, ja que s'ajusten als criteris proposats per Crusafont, especialment pel que fa al mòdul i al diàmetre del cercle interior, que, com hem vist, són les úniques característiques excloents que delaten la pertinença dels exemplars amb el cap mirant a l'esquerra a la primera emissió. Desconeixem si la petita mostra il·lustrada és representativa de la globalitat del conjunt, però, atès el que fins ara en coneixem, aconsella de creure que es tracta d'un tresor de monedes de la primera emissió, amagat, per tant, abans del 1271.

b). Almenara-Benavites (Castelló-València). Publicat¹⁴ el 1929, el componien 38 monedes de billó:

11. GNC 10765-6. 2018. R. PETIT, *Las cecas Valencianas*, València 1981, núm. 176-7, l'exemplar de La Reina Mora, les monedes del tresor de Llutzent, F. MATEU, «Sobre la política...», *op. cit.* (nota 7), làm. II-1 a 3, M. CRUSAFONT, *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa*, Madrid 1982, núm. 160, M. CRUSAFONT, «Diners de València...», *op. cit.* (nota 6), làm. I-1.

12. M. CRUSAFONT, *Numismàtica de la Corona...*, *op. cit.* (nota 11), (=ídem, «Diners de València...», *op. cit.* (nota 6), làm. 1-2.

13. F. MATEU, «Hallazgos Monetarios», *Ampurias* IV, 1942 p. 220 núm. XXVI (= F. MATEU, «Sobre la política...», *op. cit.* (nota 7), p. 260).

14. F. MATEU, «Troballa de moneda de Jaume I», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* X, 1929, pp. 69-75.

mig diner melgarès.
 17 rals de València, de Jaume I.
 19 diners de Barcelona, de Jaume I.
 1 òbol de Barcelona, de Jaume I.

Com abans, només posseïm 8 monedes il·lustrades del conjunt. D'acord amb el seu contingut, ja que inclou diners de Barcelona emesos el 1258, i per les monedes reproduïdes, sembla que es tracta d'un tresor amagat després del 1271, i per tal com hi ha rals de València de l'emissió d'aquest any¹⁵. Cal dir, però, que també s'il·lustra, si més no, una moneda¹⁶ de l'emissió del 1247-9, atès que té al revers el glòbul travessat per una línia. De fet, ha de ser difícil trobar un tresor de moneda de Jaume I, amagat després del 1271, que no continga monedes de la primera emissió ja que només hi havien passat poc més de 20 anys.

c). València. En aquesta ciutat aparegué un tresor de més de 215 monedes catalanes i valencianes. Mateu¹⁷ en pogué estudiar 106, les quals, segons la seua relació, es distribueixen de la següent manera:

28 diners de València de Jaume I.
 24 diners de Barcelona de Jaume I.
 49 diners de Barcelona de Jaume II.
 2 diners de Barcelona de Pere III.
 3 croats de Barcelona de Pere III.

De les tres troballes ressenyades, aquesta és la més tardana, ja que el *terminus post quem* per la seua ocultació el dona l'encunyació de Pere III (1336-87). L'únic diner de València reproduït en la làmina que publica Mateu pertany a la segona emissió.

Com ja hem avançat al principi, és desolador que no es puga extraure cap mena d'informació d'aquests tresors i que haguem que conformar-nos amb una impressió general, ja que haurien servit d'ajut per a la comprovació dels criteris proposats cara a la separació de la producció dels anys 1247-9 i 1271.

La talla dels rals de València es coneix pel document¹⁸ de creació de la moneda valenciana de 8 de maig de 1247. S'hi diu que els diners han de tenir una llei de tres diners i, de cada marc, se'n batiran divuit sous (=216 diners); i els seus

15. La primera moneda de la columna de l'esquerra de la làmina de Mateu.

16. La tercera moneda de la columna de l'esquerra de Mateu; és probable que també la segona, però no ho podem assegurar.

17. F. MATEU, «Les relacions monetàries entre Catalunya i València des de 1276 a 1376», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* XII, 1931, pp. 33-4.

18. J. TEIXIDOR, *Antigüedades de Valencia. Observaciones públicas*, València 1895, vol. I, p. 113. Més bibliografia en J. BOTET, *Les Monedes Catalanes*, Barcelona 1908-11 vol. II p. 47. F. MATEU, «Documentos monetarios de Jaime I del Ms. Real, 9 del Archivo de la Corona de Aragón», *Estudios en Homenaje al Dr. Antonio Beltrán Martínez*, Zaragoza, 1986, pp. 969-81. A. HUICI, D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón*, València, 1976, núm. 458-9.

divisors, la malla o òbol, tindran la mateixa llei, però reduiran una mica el pes, perquè la seua talla és de 20 sous (=480 òbols), dos sous més per marc. En les encunyacions del 1271 es mantindrà la mateixa llei i talla,¹⁹ després d'haver confirmat el rei, el 1266, la qualitat de la moneda del 1247.²⁰ Tot i que coneixem, però, el pes d'aquestes encunyacions amb les mesures de l'època, tenim greus dificultats per traduir-les a l'actual sistema mètric decimal; de fet, són diverses les propostes que en grams valoren el marc²¹ de València. Heiss suggereix 230,5 g; Botet²² 239 g; i P. Beltrán²³ 237,278 g.

Nosaltres, interessats pel tema, no hem pogut resistir la temptació de seguir el camí invers i veure, a partir del pes mitjà de les monedes del tresor, quin se'n dedueix per al marc utilitzat en el batiment de Jaume I, a la seca de València; vam abandonar, però, ràpidament l'intent per la deformació que hi introdueix el desgast de les monedes. La metrologia de les monedes del tresor de La Reina Mora s'ha fet per a tot el conjunt de moneda valenciana,²⁴ sense diferenciar les diferents encunyacions, atès que, com tothom sap, durant el regnat de Jaume I no es va variar la llei ni la talla.

Els paràmetres estadístics de la moneda valenciana són els següents:

nombre de monedes: 71
mitjana: 0.931
pes de la moneda més lleugera: 0,67
pes de la moneda més pesant: 1,26
coeficient de variació: 14.422
desviació típica: 0.134
variància: 0.018

El pes del marc deduït de les monedes del tresor és de 200,88 grams. Aquest resultat difereix de totes les propostes valoratives del pes del marc. L'explicació

19. Vegeu-ne la documentació en F. MATEU, «Sobre la política...», *op. cit.* (nota 7), pp. 255-8.

20. *op. cit.* nota anterior, pp. 249-52.

21. Vegeu com a bibliografia de caràcter general sobre les mesures de pes, F. MATEU, *Numisma* 120-131, p. 397-428.

22. J. BOTET, *Les Monedes...*, *op. cit.* (nota 18), p. 50. tot seguit diu, però, que el marc usat a València per a l'encunyació de moneda de billó i de plata podria pesar un poc menys, ja que són diverses les equivalències documentades en què es dona a la moneda de tern barcelonina un valor major que als rals de València.

23. P. BELTRÁN. «Introducción al estudio de las monedas medievales hispano-cristianas desde la invasión de los árabes en el 711», *Obra Completa* vol. II, Zaragoza, 1972, pp. 347 i ss.

24. No hi hem afegit unes altres monedes conegudes a fi de preservar l'homogeneïtat del conjunt que no presenta excessius senyals de circulació atesa la seua excel·lent conservació. Hem fet l'estadística separada de les monedes que ací considerem que pertanyen a la primera emissió i les de la segona i els resultats no demostren cap reducció de pes, que en algun cas podria adduir-se per explicar la diferència entre les diferents propostes de pes del marc de València i el que es dedueix del pes mitjà de les monedes del tresor. Vegeu *infra*.

per a aquesta voluminosa discrepància ha de trobar-se en el desgast de les monedes. Estudis per a la moneda romana imperial de plata estimen el desgast anual per ús en 0.0043 grams.²⁵ Si acceptem l'estimació del pes del marc feta per P. Beltrán, de 237,278 grams, resulta un pes per als diners d'1.10 grams. La diferència entre el pes mitjà de les monedes del tresor i el teòric, és de 0,17 gr. Aquesta quantitat representa el desgast d'una mica més de 40 anys.²⁶ De fet, un període de 50 o 60 anys, comptadors a partir de la primera emissió del 47-49, per al moment de la seua ocultació seria perfectament acceptable.²⁷

Quant als diners de tern de Barcelona, la curta quantitat de monedes que hi ha al tresor no permet de fer-ne excessius comentaris metro lògics. Únicament direm que el pes mitjà de les 11 monedes és de 0,95 grams.

La composició del tresor permet de situar el *terminus post quem* per datar la seua ocultació el 1271, ja que les monedes més modernes s'encunyaren aquest any. El que és molt més difícil de dir és quan de temps passà des d'aquest moment. Mateu²⁸ va proposar que la troballa havia de datar-se entre el 1271 i el 1276, any en què morí Jaume I. A més a més, aquest autor gosa concretar-ho encara més i llança la hipòtesi que el tresor es va amagar al llarg de l'última època del regnat de Jaume I, durant les sublevacions dels moros, que van ser combatuts des de Xàtiva. Aquesta hipòtesi tan precisa de Mateu, si bé és probable, és difícil de demostrar, perquè no hi ha arguments sòlids. El que sí que es pot suggerir és que el tresor s'amagà durant els últims anys del regnat de Jaume I o els primers del regnat de Pere II, sempre que l'alimentació del tresor s'haja produït regularment. Altrament, es podria proposar una data qualsevol dins l'últim terç d'aquest segle.

CATÀLEG²⁹

Jaume I.

Rals de València. Emissió del 1247-9

a.- Anv. :IACOBVS REX. Cap coronat mirant a la dreta; corona de costats rectes. Gràfila i cercle interior de punts.

25. R. P. DUNCAN-JONES, «Weight-loss as an Index of Coin-wear in Currency of the Roman Principate», *Rythmes de la production monétaire, de l'Antiquité à nos jours*, Louvaine-La-Neuve, 1987, pp. 237-56. Òbviament aquesta comparació es fa a títol purament informatiu.

26. 0,17 grams/0,0043 grams de desgast anual = 39,53 anys.

27. El diferent desgast que tenen les monedes de la primera emissió (pes mitjà 0,91 g. calculat a partir de 16 exemplars) i de la segona (0,94 g. amb 55 exemplars) ratifica el major desgast de les monedes més antigues.

28. F. MATEU, «Hallazgos...», *op. cit.* (nota 3), p. 277.

29. Abreviatures utilitzades: p=pes; p.e.=posició dels encunys; núm.=número d'inventari del Museu de Prehistòria de València.

Rev. + VALE-NCIE. Arbre; el glòbul més extern, situat al centre de la bifurcació de cadascuna de totes dues branques, és travessat pel mig per una línia. Gràfila i cercle interior de punts.

1. p: 1,05 g; p.e: 4h; núm: 8587

b. Anv. i Rev. com l'anterior, però amb el cap mirant a l'esquerra i la corona apuntada.

2. p: 0,71 g; p.e: 2 h; núm: 8567

3. p: 0,75 g; p.e: 10 h; núm: 8524

4. p: 0,80 g; p.e: 11 h; núm: 8580

5. p: 0,81 g; p.e: 11 h; núm: 8539

6. p: 0,83 g; p.e: 11 h; núm: 8548

7. p: 0,83 g; p.e: 10 h; núm: 8542³⁰

8. p: 0,83 g; p.e: 6 h; núm: 8527

9. p: 0,87 g; p.e: 7 h; núm: 8568

10. p: 0,87 g; p.e: 8 h; núm: 8562

11. p: 0,91 g; p.e: 8 h; núm: 8577

12. p: 0,95 g; p.e: 9 h; núm: 8549

13. p: 1,01 g; p.e: 7 h; núm: 8559

14. p: 1,06 g; p.e: 7 h; núm: 8517

15. p: 1,12 g; p.e: 4 h; núm: 8520

16. p: 1,14 g; p.e: 4 h; núm: 8519

Rals de València. Emissió del 1271

Anv. com les anteriors (nº 2-16)

Rev. com les anteriors (nº 2-16), però sense la línia que travessa el glòbul més extern, situat en la bifurcació de cadascuna de totes dues branques.

17. p: 0,67 g; p.e: 6 h; núm: 8555

18. p: 0,72 g; p.e: 11 h; núm: 8551

19. p: 0,74 g; p.e: 11 h; núm: 8585

20. p: 0,75 g; p.e: 12 h; núm: 8578

21. p: 0,76 g; p.e: 10 h; núm: 8538

22. p: 0,77 g; p.e: 7 h; núm: 8573

23. p: 0,79 g; p.e: 1 h; núm: 8521

24. p: 0,79 g; p.e: 11 h; núm: 8579

25. p: 0,81 g; p.e: 11 h; núm: 8565

26. p: 0,81 g; p.e: 1 h; núm: 8581

27. p: 0,82 g; p.e: 5 h; núm: 8547

28. p: 0,82 g; p.e: 7 h; núm: 8560

29. p: 0,82 g; p.e: 7 h; núm: 8564

30. p: 0,83 g; p.e: 2 h; núm: 8530

31. p: 0,83 g; p.e: 8 h; núm: 8534

32. p: 0,83 g; p.e: 1 h; núm: 8537

33. p: 0,83 g; p.e: 11 h; núm: 8544

34. p: 0,84 g; p.e: 8 h; núm: 8526

35. p: 0,85 g; p.e: 6 h; núm: 8574

36. p: 0,86 g; p.e: 11 h; núm: 8535

37. p: 0,87 g; p.e: 8 h; núm: 8532

38. p: 0,87 g; p.e: 10 h; núm: 8552

39. p: 0,88 g; p.e: 9 h; núm: 8557

40. p: 0,91 g; p.e: 2 h; núm: 8525

41. p: 0,91 g; p.e: 3 h; núm: 8541

42. p: 0,92 g; p.e: 10 h; núm: 8571

43. p: 0,92 g; p.e: 7 h; núm: 8584

44. p: 0,93 g; p.e: 12 h; núm: 8516

45. p: 0,94 g; p.e: 3 h; núm: 8572

46. p: 0,96 g; p.e: 10 h; núm: 8546

47. p: 0,96 g; p.e: 12 h; núm: 8550

48. p: 0,97 g; p.e: 10 h; núm: 8523

49. p: 0,97 g; p.e: 2 h; núm: 8540

50. p: 0,97 g; p.e: 11 h; núm: 8563

51. p: 0,99 g; p.e: 3 h; núm: 8569

52. p: 0,99 g; p.e: 4 h; núm: 8583

53. p: 1,00 g; p.e: 2 h; núm: 8570

54. p: 1,01 g; p.e: 10 h; núm: 8556

55. p: 1,02 g; p.e: 11 h; núm: 8518

56. p: 1,02 g; p.e: 4 h; núm: 8528

57. p: 1,03 g; p.e: 7 h; núm: 8543

58. p: 1,04 g; p.e: 7 h; núm: 8554

59. p: 1,04 g; p.e: 11 h; núm: 8575

60. p: 1,04 g; p.e: 7 h; núm: 8582

61. p: 1,05 g; p.e: 6 h; núm: 8533

62. p: 1,05 g; p.e: 10 h; núm: 8545

30. Les monedes núm. 7 i 8 comparteixen el mateix encuny d'anvers.

63. p: 1,07 g; p.e: 2 h; núm: 8531
 64. p: 1,12 g; p.e: 7 h; núm: 8553
 65. p: 1,13 g; p.e: 5 h; núm: 8522
 66. p: 1,13 g; p.e: 1 h; núm: 8529
 67. p: 1,14 g; p.e: 6 h; núm: 8561

68. p: 1,14 g; p.e: 9 h; núm: 8566
 69. p: 1,17 g; p.e: 7 h; núm: 8576
 70. p: 1,21 g; p.e: 11 h; núm: 8558
 71. p: 1,26 g; p.e: 12 h; núm: 8536

Obols de València.

Anv. :IACOBVS REX. Cap coronat mirant a la dreta; corona apuntada. Gràfila i cercle interior de punts.

Rev. + VALE-NCIE Arbre. Gràfila i cercle interior de punts.

72. p: 0,37 g; p.e: 1 h; núm: 8591
 73. p: 0,40 g; p.e: 8 h; núm: 8590

74. p: 0,42 g; p.e: 1 h; núm: 8588
 75. p: 0,51 g; p.e: 10 h; núm: 8589

Diners de tern de Barcelona. Any 1258.

Anv. + BARQINO : (o ÷). Bust coronat mirant a l'esquerra. Gràfila i cercle interior de punts.

Rev. IA-CO-B'R-EX : Creu tallant la llegenda; anell al 1r i 4t quadrant i tres punts al 2n i 3r en les monedes 76-7, o adornaments en espais canviats, tres punts als quadrants 1r i 4t i anell al 2n i 3r en les monedes 78-86.

76. p: 0,90 g; p.e: 8 h; núm: 8586
 77. p: 1,04 g; p.e: 6 h; núm: 8509
 78. p: 0,71 g; p.e: 5 h; núm: 8506
 79. p: 0,82 g; p.e: 10 h; núm: 8508
 80. p: 0,87 g; p.e: 10 h; núm: 8510
 81. p: 0,92 g; p.e: 3 h; núm: 8515

82. p: 0,94 g; p.e: 1 h; núm: 8514
 83. p: 0,95 g; p.e: 6 h; núm: 8507
 84. p: 1,01 g; p.e: 3 h; núm: 8511
 85. p: 1,15 g; p.e: 6 h; núm: 8512
 86. p: 1,16 g; p.e: 9 h; núm: 8513

1

10

2

11

3

12

4

13

5

14

6

15

8

16

9

17

18

27

19

28

20

29

22

30

23

31

24

32

25

33

26

34

35

43

36

44

37

45

38

46

39

47

40

48

41

50

42

51

52

61

53

62

54

63

55

64

56

65

58

67

59

68

60

69

71

79

72

80

73

81

74

82

75

83

76

84

77

85

78

86

